

Merja Mäkisalo-Ropponen sd

Kirjallinen kysymys nuorten omaishoivaajien tunnistamisesta, ta- voittamisesta ja tukemisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Nuoret omaishoivaajat ovat alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria, jotka suorittavat säännöllisesti hoi-
totehtäviä tai ottavat sellaisen määrän vastuuta, joka normaalisti kuuluisi aikuiselle. Hoitoa saava
henkilö on usein vanhempi tai muu sukulainen, joka on vammautunut, sairastaa kroonista sairaut-
ta tai jolla on mielenterveyden ongelmia tai muu syy, joka aiheuttaa hoivan, tuen tai valvonnan
tarpeen.

Suomessa on alkanut vakiintua käsite "nuori hoivaaja" omaishoitaja-käsitteen sijaan, koska se
huomioi myös lapsen antaman emotionaalisen tuen. Näiden nuorten kohdalla ei myöskään pitäisi
edes käyttää käsitettä omaishoitaja, sillä alaikäinen ei virallisesti voi olla omaishoitaja. Nuoria
hoivaajia on jokaisessa teollistuneessa, kehittyneessä länsimaassa 2—8 % alaikäisistä. Omaishoi-
tajaliiton arvion mukaan Suomessa nuoria omaishoitajia olisi vähintään 20 000, mutta rekisteri-
perusteisia arvioita ei ole olemassa.

Tutkimukset osoittavat, että nuorten hoivaajien hoivavastuilla on kielteisiä seurauksia koulun-
käyntiin, jatkokouluttautumiseen ja työllistymiseen. Nuorten sosiaaliset suhteet kapeutuvat; ka-
verisuhteiden solmiminen ja harrastuksiin osallistuminen voivat kärsiä hoivavastuiden vuoksi.
Nuorena koettu henkinen kuormitus vanhemman heikon terveydentilan vuoksi pitkittyneenä, tun-
nistamatta ja tuetta altistaa lapsen mielenterveyden ongelmille ja mahdollisesti myös muille ter-
veysongelmille.

Suomessa arviolta 25 prosenttia lapsista elää perheessä, jossa on päihde- tai mielenterveysongel-
ma. Kelan tietojen mukaan vuonna 2016 Suomessa oli 5 529 työkyvyttömyyseläkkeellä olevaa
huoltajaa, joilla oli 12—17-vuotias lapsi. Kaikkiaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevan vanhem-
man kanssa eläviä lapsia ja nuoria oli Suomessa 11 000. Puolella vanhemmista työkyvyttömyy-
den syynä olivat mielenterveysongelmat. Tässä ryhmässä myös yksinhuoltajien määrä on koros-
tunut (37 %), mikä indikoi sitä, että varsinkin näissä perheissä lapsi voi joutua kantamaan aikui-
selle kuuluvaa vastuuta.

Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että ilmiön tunnistamiseen liittyy merkittäviä haasteita.
Huolestuttavaa on se, että hoivatilanteen tunnistaminen ja oikea-aikainen puuttuminen siihen
ovat avainasemassa lapsen hyvinvoinnin turvaamisessa. Nuorten hoivaajien tukeminen on yksi
keino katkaista päihde- ja mielenterveysongelmien ylisukupolvisuutta ja näin vähentää yhteis-
kunnan eriarvoistumista.

Kirjallinen kysymys KK 69/2019 vp

Suomessa asiassa ollaan tutkimusten mukaan tässä vielä hyvin lastenkengissä. Suomen kehitymättömyys nuorten hoivaajien suhteen onkin todettu kansainvälisessä tutkijoiden suorittamassa vertailussa. Leu ja Becker (2017) ovat kehittäneet luokittelun, joka osoittaa maiden kehittyneisyyden lasten ja nuorten omaishoivaajuuden ilmiön tunnistamisessa ja sen tukemisessa. Suomi voidaan nuoria hoivaajia koskevan puutteellisen tiedon ja puuttuvien yhteiskunnallisten toimenpiteiden perusteella sijoittaa luokittelussa esitietoisuuden vaiheeseen.

Suomessa nämä lapset ja nuoret ollaan vasta tunnistamassa erityiseksi, haavoittuvassa asemassa olevaksi erillisryhmäksi. Tämä tekee asiasta keskustelemisen sekä tunnistamisen, tavoittamisen ja tukemisen keinojen kehittämisen erittäin hankalaksi. On tärkeää huomioida nuoret hoivaajat yhtenä ryhmänä, sillä riippumatta hoidettavan terveyteen liittyvästä ongelmasta nuorten kokeaman kuormituksen ja sen vaikutusten on tutkimuksissa todettu olevan hyvin samankaltaisia.

On ensiarvoisen tärkeää, että nuorille hoivaajille tulisi luoda oma tuki- ja auttamisjärjestelmä, sillä nykyiset lastensuojelun toimenpiteet voivat jopa karkoittaa perheitä avun ja tuen piiristä. Tärkeää olisi tunnistaa perheiden tilanne kokonaisuutena, tukea samanaikaisesti niin perheiden jakamista kuin myös näiden nuorten mahdollisuutta omaan kasvuun ja itsenäistymiseen.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus aikoo tehdä, jotta nuoret omaishoivaajat tunnistetaan ja tavoitetaan ja jotta nuorten hoivaajien tukemiseen kehitetään heille kohdennettuja ja vaikuttavia keinoja?

Helsingissä 13.8.2019

Merja Mäkisalo-Ropponen sd